

IZVORI RIMSKOG PRAVA I - CIVILNO, PRETKLASIČNO I KLASIČNO PRAVO

IZV.PROF.DR.SC. TOMISLAV KARLOVIĆ

KATEDRA ZA RIMSKO PRAVO, PRAVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

RAZDOBLJE CIVILNOG PRAVA

754. – 201. PR. KR.

ZAKONIK XII PLOČA

LEGES DUODECIM TABULARUM

451.-450.G.PR.N.E.

DOBA KRALJEVSTVA (754. – 509.G.PR.KR.)

- OSTACI RODOVSKO-PLEMENSKOG UREĐENJA
- 3 TRIBUSA - 30 KURIJA (U SVAKOM TRIBUSU 10) - 300 RODOVA (*GENS* - U SVAKOJ KURIJI PO 10)
- DRUŠTVENO USTROJSTVO - SLOBODNI GRAĐANI (PATRICIJI - PLEBEJCI, PATRON - KLIJENT) – NESLOBODNI (ROBOVI)
- ORGANIZACIJA DRŽAVE - *REX* (“KRALJ”, DOŽIVOTNO, NENASLJEDNA FUNKCIJA) – SENAT (100 – 300 ČLANOVA, *AUCTORITAS PATRUM*) - NARODNE SKUPŠTINE (*COMITIA CURIATA*)

PRVA 3 STOLJEĆA REPUBLIKE – 509. – 201.G.PR.KR. SERVIJEV USTAV – PRIJELAZ NA DRŽAVNO UREĐENJE

- NOVA PODJELA STANOVNIŠTVA NA TEMELJU TERITORIJA I IMOVINE – NA ZEMLJIŠNE TRIBUSE, I NA RAZREDE I CENTURIJE
- **TRIBUS** – ZEMLJIŠNO OKRUŽJE (421.G.PR.N.E. 35 TRIBUSA = 4 *TRIBUS URBANAE* + 31 *TRIBUS RUSTICAE*); UBIRANJE POREZA, *COMITIA TRIBUTA*, *CONCILIA PLEBIS TRIBUTA*
- **CENTURIJE – VOJNE JEDINICE KROZ KOJE SE I ODLUČIVALO U SKUPŠTINAMA** - 5 RAZREDA (*CLASSIS*) PREMA IMETKU (+ *CAPITE CENSI* ILI *PROLETARII*); SVAKI RAZRED JE PODIJELJEN NA CENTURIJE (193) - *IUNIORES* I *SENIORES*; KLJUČNA POLITIČKA (ZAKONODAVNA) ULOGA – BOGATI SLOJEVI 98 CENT.

BORBE PLEBEJACA ZA RAVNOPRAVNOST

- 494.G.PR. KR. - UVOĐENJE PUČKOG TRIBUNATA
- 452.G. ZAHTJEV PLEBEJACA DA SE POPIŠU ZAKONI - SASTAVLJENO JE POVJERENSTVO ZA SASTAVLJANJE PISANIH ZAKONA (DECEMVIRI)
- 449.G. LEGES VALERIAE HORATIAE – OBVEZATNOST PLEBISCITA (PONOVLJENO 339. LEX PUBLILIA PHILONIS I 287.G. LEX HORTENSIA)
- 445.G. CANULEIA - UKINUTA ZABRANA CONUBIUM-A IZMEĐU PATRICIJA I PLEBEJACA
- 367.G. PLEBEJCIMA PRISTUPAČAN KONZULAT

MAGISTRATURE

- BESPLATNE POČASNE POLITIČKE SLUŽBE, VLAST VRŠE *IPSO IURE*, NAČELNO AUTONOMNI I NEZAVISNI
- MAGISTRATSKA VLAST - *IMPERIUM* (VOJNO ZAPOVIJEDANJE, CIVILNA I KAZNENA JURISDIKCIJA, SAZIVANJE SKUPŠTINE SENATA, *IUS EDICENDI*, *IUS COERCENDI*) I *POTESTAS*
- *MAGISTRATI CUM IMPERIO* - KONZUL, DIKTATOR, PRETOR I IZVANREDNI MAGISTRATI
- KURULSKI I NEKURULSKI MAGISTRATI (*SELLAM CURULEM*)
- 180.G.PR. KR. - *LEX VILLA ANNALIS* - *CURSUS HONORUM*

MAGISTRATURE

- KONZULAT: DVOJICA KONZULA, *PAR POTESTAS*, *INTERCESSIO*, *IUS EDICENDI*, *IUS COERCITIONIS*, *SENATUS CONSULTUM ULTIMUM*, VOJNIČKA, GRAĐANSKA, POLITIČKO UPRAVNA VLAST
- DIKTATURA: IZVANREDNE OKOLNOSTI, IMENUJE KONZUL NA PRIJEDLOG SENATA, VREMENSKI OGRANIČENA VLAST
- PRETURA: CIVILNO PRAVOSUĐE, *PRAETOR URBANUS*, *PRAETOR PEREGRINUS (IUS HONORARIUM)* 242.G.PR.KR.

MAGISTRATURE

- PUČKI TRIBUNAT: *INTERCESSIO*
- CENZURA: POPIS STANOVNIŠTVA (*CENSUS* – SVAKIH 5 (RANIJE 4) GODINE – *LUSTRUM*); LEX OVINIA 312.G.PR.KR.
- KVESTURA: POMOĆNICI KONZULA (*QUAESTORES PARRICIDII*), UPRAVLJAJU DRŽAVNOM BLAGAJNOM I FINANCIJAMA I TO DVOJICA U RIMU, A OSTALI U PROVINCIJAMA
- VIGINTISEXVIRI: NIŽE SLUŽBE RAZVIJENE IZ POMOĆNIH ORGANI VIŠIH MAGISTRATA

SENAT

- ČLANOVI: BIVŠI MAGISTRATI, PUČKI TRIBUNI, PLEBEJSKI EDILI, KVESTORI, *PEDARII*
- SAVJETODAVNI ORGAN, SAZIVAJU MAGISTRATI *CUM IMPERIO*
- *AUCTORITAS PATRUM* - U POČETKU POSLIJE GLASANJA U SKUPŠTINAMA, A OD *LEX PUBLILIA PHILONIS* PRIJE ZAKLJUČIVANJA U SKUŠTINAMA
- POSLOVI KULTA, VJERE, FINANCIJA, VOJSKE

NARODNE SKUPŠTINE

- *CONTIONES*
- *COMITIA CURIATA*: GUBI POLITIČKO ZNAČENJE, AKTI RELIGIOZNOG ZNAČENJA, AROGACIJA, PRAVLJENJE OPORUKA
- *COMITIA CENTURIATA*: SAZIVA *MAGISTRAT CUM IMPERIO*; NADLEŽNOST: GLASOVANJE O ZAKONSKOM PRIJEDLOGU, SUDOVANJE, IZBOR MAGISTRATA; POSTUPAK - *PROMULGATIO*, *CONTIONES*, *ROGATIO*, *RENUNTIATIO*, *VACATIO L.*
- SADRŽAJ ZAKONA - *PRAESCRIPTIO*, *ROGATIO*, *SANCTIO*
- *COMITIA TRIBUTA*
- *CONCILIA PLEBIS TRIBUTA*

RAZVOJ PRAVA I PRAVNA VRELA U PRVOM RAZDOBLJU

- OBIČAJNO PRAVO, VJERSKI GLAVARI SU BILI TUMAČI PRAVNIH PRAVILA
- *LEGES REGIAE, IUS CIVILE PAPIRIANUM* ILI *DE RITU SACRORUM*, SAKRALNI ZAKONI KRALJA NUME
- ZAKONIK 12 PLOČA – 451. – 450.G.PR.KR.

ZAKONIK 12 PLOČA – “FONS OMNIS PUBLICI PRIVATIQUE IURIS”

- INFORMACIJE IZ ZAPISA TITA LIVIJA, CICERONA, AULA GELIJA, DIONIZIJA HALIKARNAŠANINA, DIODORA, TACITA...
- PISANI IZVOR PRAVA IZ NAJSTARIJEG RAZOBLJA RIMSKE PRAVNE POVIJESTI – KODIFIKACIJA NAJSTARIJEG OBIČAJNOG PRAVA
- PRVA I “JEDINA” KODIFIKACIJA PRAVA U RIMU
- OBUHVAĆA CJELOKUPNU PRAVNU MATERIJU
- OSNOVNI IZVOR I TEMELJ CIVILNOG PRAVA – AUTORITET I U KASNIJIM RAZDOBLJIMA

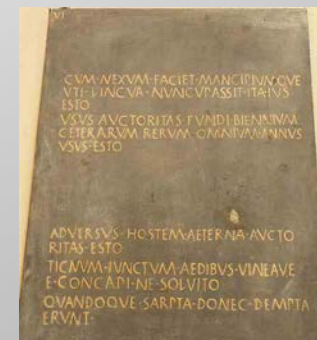
OKOLNOSTI NASTANKA

- POLITIČKE BORBE PATRICIJA I PLEBEJACA
- TARENTILIJE ARSA 462.G.PR.KR. – INICIJATIVA ZA STVARANJE ZBIRKE ZAKONA RADI UKLANJANJA NEJEDNAKOSTI PATRICIJA I PLEBEJACA KOJU BI SAČINILI 5 PLEBEJACA
- 595.-594.G.PR.KR. – IZASLANSTVO U ATENU RADI POPISIVANJA SOLONOVIH ZAKONA
- 451.G.PR.KR. “DECENVIRI LEGIBUS SCRIBUNDIS” – NOVA MAGISTRATURA SA ZADAĆOM POPISIVANJA ZAKONA, 10 PATRICIJA – PREDLOŽENO I U SKUPŠTINAMA USVOJENO PRVIH 10 PLOČA SA ZAKONIMA

- 450.G.PR.KR. PONOVRNO IZABRANI DECEMVIRI – PREDLOŽILI DODATNE ODREDBE NA 2 PLOČE KOJE I USVOJENE
- 12 MJEDENIH PLOČA IZLOŽENO NA FORUMU DO 390.G.PR.N.E. KADA NESTALE U POŽARU ZA PROVALE GALA

- KOMENTARI ZAKONIKA XII PLOČA – *SEXTUS A. P. CATUS (TRIPERTITA)*, *LABEO, GAIUS* I DR.
- DA NAS NIJE DOŠAO U ORIGINALNOM OBLIKU I CJELOVIT, VEĆ PUTEM KOMENTARA PRAVNIH I NEPRAVNIH PISACA

SADRŽAJ

- PRVE 3 PLOČE – CIVILNI POSTUPAK
- I. PLOČA: POZIVANJE NA SUD – “*SI IN IUS VOCAT, ITO. NI IT ANTESTAMINO: IGITUR EM CAPITO.*”
- II. PLOČA: RASPRAVLJANJE PRED SUDOM
- III. PLOČA: OVRHA (MANUS INIECTIO) – “*TERTIIS AUTEM NUNDINIS CAPITE POENAS DABANT, AUT TRANS TIBERIM PEREGRE VENUM IBANT.*”
- IV. PLOČA: OBITELJSKO PRAVO – “*SI PATER FILIUM TER VENUM DUUIT, FILIUS A PATRE LIBER ESTO.*”

- V. PLOČA: TUTORSTVO I NASLJEDNO PRAVO – “*SI INTESTATO MORITUR, CUI SUUS HERES NEC ESCIT, ADGNATUS PROXIMUS FAMILIAM HABETO. SI ADGNATUS NEC ESCIT, GENTILES FAMILIAM HABENTO.*”
- VI. PLOČA: VLASNIŠTVO I PRAVNI POSLOVI – “*CUM NEXUM FACIET MANCIPIUMQUE, UTI LINGUA NUNCUPASSIT, ITA IUS ESTO.*”
- VII. PLOČA: SUSJEDOVNI I MEĐAŠNI ODNOSI
- VIII. PLOČA: DELIKTI (UGLAVNOM PRIVATNI) – “*SI MEMBRUM RUP(S)IT, NI CUM EO PACIT, TALIO ESTO.*”
- IX. PLOČA: IUS PUBLICUM (JAVNI DELIKTI I KAZNENI POSTUPAK)
- X. PLOČA: IUS SACRUM (SAKRALNI PROPISI – POGREBI)
- XI. I XII. PLOČA: DOPUNE

PONTIFICES I INTERPRETATIO

- ČUVAJU ZBIRKE PRAVNIH OBRAZACA I LEGISAKCIJA
- DJELATNOST - *RESPONDERE, CAVERE*
- *INTERPRETATIO* - RESTRIKTIVNO I EKSTENZIVNO
- DO *LEX OGULNIA* 300.G.PR.KR. SAMO PATRICIJI - TIBERIUS CORUNCANIUS
254.G.PR.KR. DOKIDA MONOPOL PONTIFIKA
- GN. FLAVIUS OBJAVLJUJE FORMULARE LEGISAKCIJA - *IUS FLAVIANUM*

HONORARNO PRAVO

201.G.PR.KR. – 27.G.PR.KR.

POSLJEDNJA DVA STOLJEĆA REPUBLIKE

- ŠIRENJE RIMA
- LATINI NAKON 338.G.PR.KR. – PRIPAJANJE ILI AUTONOMNE OPĆINE (*MUNICIPIUM*)
- NAKON 89.G.PR.KR. – RIMSKO GRAĐANSTVO SVI ITALICI – *LEX IULIA (90.) ET PLAUTIA PAPIRIA (89.)*
- *COLONIAE – CIV. ROMANORUM / LATINAE*
- NOVI BOGATAŠKI STALEŽI – *NOBILITAS, EQUITES*

IZVORI PRAVA

- ZAKONI – JAVNO PRAVO; *LEX CAECILIA DIDIA* (98.), *LEX CALPURNIA* (149.)
- PRETORSKO PRAVO = *EDICTA MAGISTRATUUM* = *LEX ANNUA*
- POČECI INOVATIVNOG DJELOVANJA PRETORA SE VEŽU UZ PEREGRINSKOG PRETORA – NIJE VEZAN PRAVILIMA *IUS CIVILE*, VEĆ IMA SLOBODU PRILIKOM TUMAČENJA *IUS GENTIUM* KOJE NIJE KODIFICIRANO TE GA JE STOGA POTREBNO DEFINIRATI U NOVIM ODNOSIMA RIMLJANA I STRANACA (PEREGRINA), U PRVOM REDU ODNOSIMA TRGOVAČKE NARAVI (KLJUČNA JE *BONA FIDES* – POVJERENJE U PROMETU); METODU DJELOVANJA PREUZIMA I *PRAETOR URBANUS*

IUS PRAETORIUM

- PRETOR STVARA PRAVO KROZ POSTUPAK, PROCESNE FORME
- DVODIOBA POSTUPKA (DVA OBLIKA LEGISAKCIJSKI I FORMULARNI):
- *IN IURE* – FAZA PRED PRETOROM - ODLUKA O DOPUSTIVOSTI (PRAVNOJ UTEMELJENOSTI ZAHTIJEVA) I IZBOR TUŽBE
- *APUD IUDICEM* – ODLUČIVANJE O ČINJENICAMA SPORA PRED IZABRANIM SUCEM

IUS PRAETORIUM

- U VEZI FAZE *IN IURE* U FORMULARNOM POSTUPKU – PRETOR U SVOM EDIKTU ODLUČUJE O STVARANJU NOVIH FORMULA
- *EDICTA REPENTINA* – U POČETKU POJEDINAČNI EDIKTI, POVODOM POJEDINIH SLUČAJEVA KOJI DOLAZE PRED NJEGA PRETOR STVARA IZDAJE NOVI EDIKT I STVARA NOVU FORMULU (*ACTIO, EXCEPTIO*)
- *EDICTUM PERPETUUM* – NAKON NASTANKA VEĆEG BROJA FORMULA ONE BIVAJU SABRANE U JEDNOM EDIKTU KOJI SE IZDAJE NA POČETKU MANDATA PRETORA I VRIJEDI 1. GODINU
- *EDICTUM TRALATITIUM* – DIO KOJI SE PRENOSI IZ EDIKTA JEDNOG PRETORA U EDIKT DRUGOG PRETORA (ISTO VRIJEDI I ZA DRUGE MAGISTRATE S *IUS EDICENDI*)
- *LEX CORNELIA DE IURISDICTIONE* IZ 67.G.PR.KR.

IUS PRAETORIUM

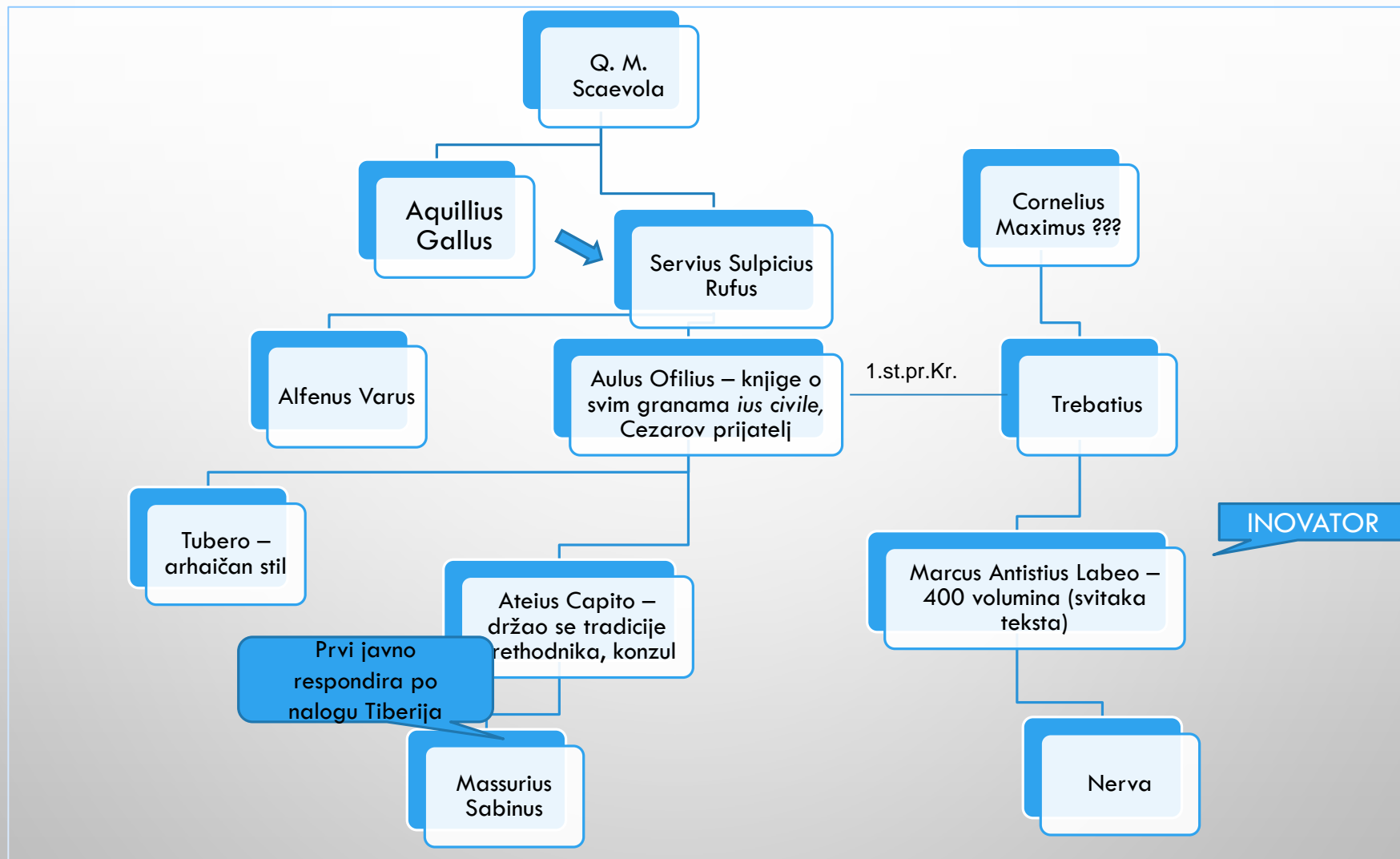
- *D. 1,1,7,1: IUS PRAETORIUM EST, QUOD PRAETORES INTRODUXERUNT ADIUVANDI VEL SUPPLENDI VEL CORRIGENDI IURIS CIVILIS GRATIA PROPTER UTILITATEM PUBLICAM.*
- *D.1,1,8: NAM ET IPSUM IUS HONORARIUM VIVA VOX EST IURIS CIVILIS.*
- *EDICTA – SADRŽAJ PRENOSE KOMENTARI PRETORSKOG EDIKTA - LIBRI AD EDICTUM KLASIČNIH PRAVNIKA*

PRETKLASIČNA JURISPRUDENCIJA

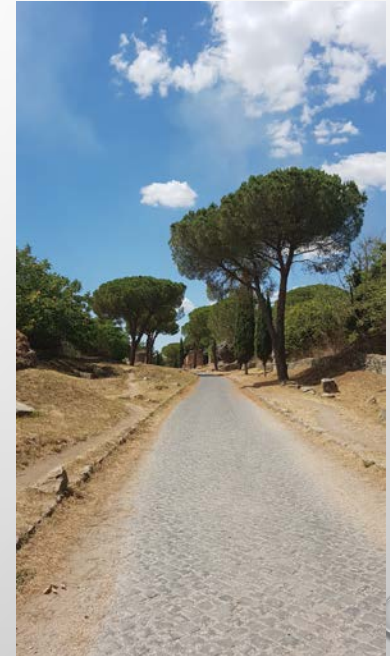
- *CAVERE, RESPONDERE, AGERE*
- *COMMUNIS OPINIO* *IUS CIVILE*
- *S.A.P. CATUS – TRIPERTITA*
- *M.P. CATO – DE AGRICULTURA, SIN LICINIANUS - REGULA CATONIANA*
- *M.I. BRUTUS, M. MANILIUS I P.M. SCAEVOLA:*
- *D.1.2.2.39. POST HOS FUERUNT PUBLIUS MUCIUS ET BRUTUS ET MANILIUS, QUI FUNDAVERUNT IUS CIVILE. EX HIS PUBLIUS MUCIUS ETIAM DECEM LIBELLOS RELIQUIT, BRUTUS SEPTEM, MANILIUS TRES: ET EXTANT VOLUMINA SCRIPTA MANILII MONUMENTA. ILLI DUO CONSULARES FUERUNT, BRUTUS PRAETORIUS, PUBLIUS AUTEM MUCIUS ETIAM PONTIFEX MAXIMUS.*

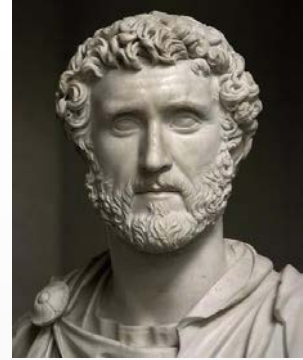
- *QUINTUS MUCIUS SCAEVOLA PONTIFEX (KONZUL 95.G.PR.KR.) – LIBRI IURIS CIVILIS U 18 KNJIGA*
- *CAIUS AQUILIUS GALLUS – ACTIO DOLI*
- *SERVIUS SULPICIUS RUFUS – A. OFILIUS I P.A. VARUS*

- *Q. AELIUS TUBERO, A. CASELLIUS I C. TREBATIUS TESTA – SLIJED SE NASTAVLJA U KLASIČNO DOBA - KONTINUITET*

KLASIČNO PRAVO 27.G.PR.KR. – 235.G.

KLASIČNO PRAVO

- BITAN NOVI ELEMENT KOJI UTJEČE NA DJELATNOST PRAVNIKA: **IUS RESPONDENDI**
- POMP. D.1.2.49. *ET, UT OBITER SCIAMUS, ANTE TEMPORA AUGUSTI PUBLICE RESPONDENDI IUS NON A PRINCIPIBUS DABATUR, SED QUI FIDUCIAM STUDIORUM SUORUM HABEBANT, CONSULENTIBUS RESPONDEBANT: NEQUE RESPONSA UTIQUE SIGNATA DABANT, SED PLERUMQUE IUDICIBUS IPSI SCRIBEBANT, AUT TESTABANTUR QUI ILLOS CONSULEBANT. PRIMUS DIVUS AUGUSTUS, UT MAIOR IURIS AUCTORITAS HABERETUR, CONSTITUIT, UT EX AUCTORITATE EIUS RESPONDERENT: ET EX ILLO TEMPORE PETI HOC PRO BENEFICIO COEPIT. ET IDEO OPTIMUS PRINCEPS HADRIANUS, CUM AB EO VIRI PRAETORII PETERENT, UT SIBI LICERET RESPONDERE, RESCRIPSIT EIS HOC NON PETI, SED PRAESTARI SOLERE ET IDEO, SI QUIS FIDUCIAM SUI HABERET, DELECTARI SE POPULO AD RESPONDENDUM SE PRAEPARARET. (DA RAZJASNIMO STVAR U PROLAZU, PRIJE AUGUSTA PRAVO RESPONDIRANJA NIJE BILO DANO OD STRANE PRINCEPSA, VEĆ SU ONI KOJI SU IMALI POVJERENJA U VLASTITO ZNANJE DAVALI MIŠLJENJA (SAVJETE) ONIMA KOJI BI IH PITALI; NISU UVIJEK DAVALI MIŠLJENJA POD PEČATOM, VEĆ SU NAJČEŠĆE SAMI PISALI SUCIMA, ILI SU SVJEDOČILI O TOME ŠTO SU ODGOVORILI. PRVI JE BOŽANSKI AUGUST UTVRDIO, DA PODIGNE AUTORITET PRAVA, DA RESPONDIRAJU PO NJEGOVOM OVLAŠTENJU: I OD TOG VREMENA POČELA SE TRAŽITI TA POVLASTICA. KAO POSLJEDICA TOGA JE NAJBOLJI PRINCEPS HADRIJAN, KAD SU OD NJEGA NEKE OSOBE PRETORSKOG RANGA TRAŽILE DA IMA DODIJELI TO PRAVO, ODGOVORIO IM RESKRIPTOM DA SE ONO NE MOLI, VEĆ SE TREBA ZASLUŽITI, I DA ĆE SE SUKLADNO TOME RADOVATI DA AKO TKO IMA POVJERENJA U SEBE DA SE PRIPREMI ZA DAVANJE RESPONSA NARODU.)*
- 50. *ERGO SABINO CONCESSUM EST A TIBERIO CAESARE, UT POPULO RESPONDERET: QUI IN EQUESTRI ORDINE IAM GRANDIS NATU ET FERE ANNORUM QUINQUAGINTA RECEPTUS EST. HUIC NEC AMPLAE FACULTATES FUERUNT, SED PLURIMUM A SUIS AUDITORIBUS SUSTENTATUS EST. (TAKO JE SABINU TIBERIJE DAO IUS RESPONDENDI, KOJI JE PRIHVAĆEN U VITEŠKI STALEŽ STARIJI SA SKORO 50 GODINA. NIJE IMAO PUNO NOVCA, VEĆ SU GA UGLAVNOM PODRŽAVALI NJEGOVI SLUŠAČI.)*

IUS RESPONDENDI

- *GAI, INST. 1,7 RESPONSAS PRUDENTIUM SUNT SENTENTIAE ET OPINIONES EORUM, QUIBUS PERMISSUM EST IURA CONDERE. QUORUM OMNIUM SI IN UNUM SENTENTIAE CONCURRUNT, ID, QUOD ITA SENTIUNT, LEGIS VICEM OPTINET; SI VERO DISSENTIUNT, IUDICI LICET QUAM VELIT SENTENTIAM SEQUI: IDQUE RESCRIPTO DIVI HADRIANI SIGNIFICATUR.*
- **ODGOVORI PRAVNIKA (RESPONSA PRUDENTIUM) SU STAVOVI I MIŠLJENJA ONIH KOJIMA JE DOZVOLJENO STVARATI PRAVO. AKO SU NJIHOVI STAVOVI MEĐUSOBNO SUGLASNI, ONO ŠTO TAKO ZASTUPAJU, IMA SNAGU ZAKONA; AKO SE NE SLAŽU, SUDAC MOŽE PRIHVATITI BILO KOJI STAV; TAKO JE PROPISANO U RESKRIPTU BOŽANSKOG HADRIJANA.**
- *IUSTINIANI, INST. 1,2,8 NAM ANTIQUITUS INSTITUTUM ERAT, UT ESSENT QUI IURA PUBLICE INTERPRETARENTUR, QUIBUS A CAESARE IUS RESPONDENDI DATUM EST, QUI IURISCONSULTI APPELLABANTUR. QUORUM OMNIUM SENTENTIAE ET OPINIONES EARN AUCTORITATEM TENENT, UT IUDICI RECEDERE A RESPONSO EORUM NON LICEAT, UT EST CONSTITUTUM.*
- **OD DAVNINE JE ODREĐENO DA POSTOJE OSOBE KOJE JAVNO TUMAČE PRAVO, A KOJIMA JE CAR DAO »PRAVO DAVANJA ODGOVORA« (IUS RESPONDENDI), ONI SE NAZIVAJU »PRAVNI STRUČNJACI«. NJIHOVI STAVOVI I MIŠLJENJA IMAJU TAKAV ZNAČAJ (UGLED) DA SUCI OD NJIHOVIH ODGOVORA NE MOGU Odstupiti, jer je tako određeno.**

KLASIČNO PRAVO

- *RESPONSA – CASUS*
- *SABINOVCI (CAPITO, MASS. SABINUS, C. LONGINUS)*
- *PROKULOVCI (LABEO, NERVA P. ET F., ET ALII) – REP.*
- *SALVIUS IULIANUS – EDICTUM PERPETUUM 130.G.*
- *SREDNJI KLASICI: S.C. AFRICANUS, S. POMPONIUS (LIBER SINGULARIS ENCHIRIDII), GAIUS*

- **GAIUS – INSTITUTIONUM COMMENTARII QUATTUOR OKO 161.**
- **ZA PRAVNU PODUKU**
- **SISTEM: PERSONAE, RES, ACTIONES**
- **PRONALAZAK U VERONI 1816. - NIEBUHR**

- **KASNI KLASICI: PAPINIANUS, ULPIANUS, PAULUS**

OSTALI IZVORI KLASIČNOG PRAVA

- OBIČAJNO PRAVO – *CONSUETUDO* /*DESUETUDO*
- ZAKONI NESTAJU S KRAJEM 1.ST.
- EDIKTI – DO 130.G.
- *SENATUS CONSULTA* – IZVOR CIVILNOG PRAVA
- *CONSTITUTIONES PRINCIPUM* – *EDICTA, DECRETA, RESCRIPTA* (*EPISTULA, SUBSCRIPTIO*), *MANDATA*

CARSKE KONSTITUCIJE (*LEGES*)

- a) *EDICTA* (OPĆENITE OBVEZNE NAREDBE ZA GRAĐANE I MAGISTRATE)
- b) *DECRETA* (USMENE SUDSKE RJEŠIDBE PRED CARSKIM SUDOM)
- c) *RESCRIPTA* (PISMENE RJEŠIDBE I ODGOVORI NA POSTAVLJENA PITANJA I MOLBE) – *EPISTULA* I *LIBELLI* (*SUBSCRIPTIO*)
- d) *MANDATA* (UPUTE RAZLIČITIM CARSKIM ČINOVNICIMA I NAMJESNICIMA PROVINCIJA U POGLEDU VRŠENJA SLUŽBE)

HVALA NA POZORNOSTI!

ZA SVA PITANJA TE RADI DOGOVORA ZA ONLINE KONZULTACIJE
(PUTEM GOOGLE MEETA) MOŽETE SE OBRATITI NA MAIL:
TOMISLAV.KARLOVIC@PRAVO.HR